

Konserwacja obrazów Jana Matejki – „Rejtan. Upadek Polski” i „Batory pod Pskowem”

Konserwacja obrazów Jana Matejki

Rejtan. Upadek Polski i Batory pod Pskowem

Dzięki Programowi Rewitalizacji Obiektów i Konserwacji Kolekcji Muzeów i Rezydencji Królewskich Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego kolejne dwa wielkoformatowe obrazy Jana Matejki *Rejtan. Upadek Polski* i *Batory pod Pskowem* możemy podziwiać po trudnych i złożonych pracach konserwatorskich

Pierwszy z nich, *Rejtan*, został namalowany przez Matejkę w 1866 roku. W następnym roku płótno nagrodzono na paryskiej wystawie medalem I klasy. Obraz, który nabył cesarz Franciszka Józef I, został odkupiony w 1920 r. przez polski rząd i przekazany do Państwowych Zbiorów Sztuki w Warszawie. Od 1931 r. dzieło było eksponowane na Zamku Królewskim w Warszawie.

W pierwszych dniach września 1939 r. obydwie obrazy zostały wywiezione do Ołyki na Ukrainie, do rezydencji Radziwiłłów. Po wkroczeniu Rosjan, obrazy „zaaresztowano” i przetrwały tylko dlatego, że zostały złożone na wiele części, warstwą malarską do środka. Po przejściu płócien przez Niemców, nawinięto je na wałki i ewakuowano do miejscowości Hein na Śląsku. Odnalezione przez prof. Stanisława Lorentza, rewindykowane, zastały poddane konserwacji przez warszawskie Pracownie Konserwacji Zabytków.

Obraz *Batory pod Pskowem* został ukończony w 1872 r. Po dwóch latach został wystawiony w Paryżu i kupiony przez hrabiego Tyszkiewicza do Czerwonego Dworu na Kowieńszczyźnie. W 1918 r. dzieło zostało zakupione dla Zamku Królewskiego w Warszawie. Od 1931 roku losy obu obrazów są wspólne. Wojenne przeżycia obrazów mają swoje konsekwencje w ich stanie zachowania. Złożenie płócien spowodowało poważne uszkodzenie wszystkich warstw technologicznych. Obrazy były brudne, a gruba warstwa werniksów – silnie pożółkła. W PKZ-ach przeprowadzono pełną konserwację z dublażem na masę woskowo-żywiczną. Po ponad pół wieku dzieła doczekały się następnej konserwacji.

Od maja do końca 2013 roku grupa konserwatorów z firmy Monument Service i Croaton prowadziła prace konserwatorskie przy obrazach. Jednocześnie pracowano nad rewitalizacją Pokoi Królewiczowskich – miejsca ekspozycji płócien.

Podczas konserwacji usunięto pozostałości werniksów, liczne zmienione i osłabione kity, założone w miejscach załamania obrazów i inne zmienione interwencje konserwatorskie. Zahamowano postępujące procesy destrukcji. Wymieniono i skorygowano dublaże. Oczyszczono warstwy malarskie i uzupełniono ubytki warstw technologicznych. Spaczone i niesprawne drewniane blejtramy zastąpiono bezpieczniejszymi, zapewniającymi stałe, równomierne napięcie płótna – krosnami samo naprężającymi.

W końcowej fazie prace były prowadzone na ekspozycji. Dano szansę zwiedzającym na podglądanie konserwatorów przy retuszowaniu, scaleniu kolorystycznym i werniksowaniu obrazów.

Jednocześnie wykonano pełną konserwację złożonych ram, których odbiór estetyczny nie był zadowalający. Poprzez frezowanie od tyłu ramy *Batorego pod Pskowem* udało się obniżyć jej masę. Zastosowana nowa estetyka złoceń oraz pokrycie tarcz heraldycznych laserunkową polichromią pozwoliły uzyskać harmonię pomiędzy oryginalną, odzyskaną kolorystyką obrazów a masywną ramą.

Dzięki przeprowadzonej konserwacji przywrócono obrazom walory artystyczne, estetyczne oraz techniczne. Cel prac konserwatorskich został osiągnięty. Wszystkie te działania zostały przeprowadzone zgodnie z zatwierdzonym programem prac konserwatorskich oraz z przyjętym harmonogramem rzeczowo-finansowym.

Dodatkowe wartości artystyczne eksponowanych dzieł w Pokojach Królewiczowskich możemy podziwiać dzięki zaprojektowaniu i wykonaniu nowego oświetlenia przez firmę „Govenlock”. W ramach ministerialnego **Programu Rewitalizacji Obiektów i Konserwacji Kolekcji Muzeów i Rezydencji Królewskich** Zamek Królewski w Warszawie otrzymał dotację od Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w wysokości 945, **36 tys. zł.**

Wkład własny Zamku wyniósł **204,87 tys. zł.**

W sumie wydano **1 145,36 tys. zł**, w tym: konserwacja obrazu *Rejtan. Upadek Polski* kosztowała 405 658 zł (konserwacja obrazu - 357 782zł i rami – 24 841zł, krosna – 23 035zł);

Konserwacja obrazu *Batory pod Pskowem* kosztowała 505 337 zł (konserwacja obrazu – 395 848zł i rami – 81 298zł, krosna – 28 191zł).

Realizacja oświetlenia kosztowała – 154 596 zł

Zakup tkanin na ściany – 75 767zł

Zakup rolet konserwatorskich – 6 870zł

Opracowanie – na podst. tekstu Marii Szczypek, zastępcy głównego konserwatora Zamku Królewskiego w Warszawie